

Skötselplan för Lötsjön – Golfängarnas naturreservat i Sundbybergs stad

Beslutat av kommunfullmäktige 18 december 2017

SUNDBYBERGS STAD

Om skötselplanen

Skötselplanen utgör ett stöd för stadens reservatsförvaltare. I kapitel 1 beskrivs naturreservatet. I kap 2 presenteras en plan för naturreservatets långsiktiga skötsel. Kapitel 2 är en praktisk plan för förvaltning och genomförande av skötselåtgärder.

Skötselplanen bygger på uppgifter från en lång rad dokument som återfinns i källförteckningen. Tre dokument har särskilt stor betydelse för skötselplanens utformning:

Tekniska enheten, Utvecklingsplan för Lötsjön och Golfängarna, arbetsmaterial, Sundbybergs stad 2016-05-24.

Adoxa Naturvård, Sandberg H, Elmhag J, Lötsjön och Golfängarna Naturvärdesinventering 2016, Sundbybergs stad, 2016.

Backman, Dick, Skötselanvisningar för Lötsjön och Råstabäcken, arbetsmaterial, Sundbybergs stad, 2005-02-01.

Titel: Skötselplan för Lötsjön-Golfängarnas naturreservat

18 december 2017

Projektledare: Pia Ekström

Intern referensgrupp: Vilhelm Kroon, Mikael Nilsson, Karolina Leopoldsson, Håkan Blanck, Maria Poutamo, Ylva Kjellin, Mats Grönvik, Kathrin Nordlöf

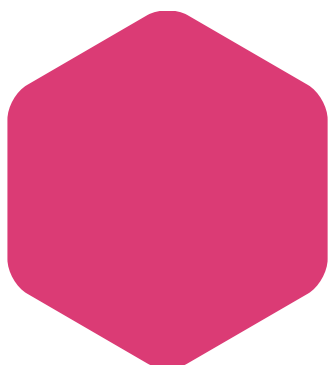
Konsulter: Adoxa Naturvård, Janne Elmhag
och Biomedia Omberg, Hans Sandberg.

Omslagsbild: Södra Råstabäcken med Golfängarna och skogsbyn. Foto: Janne Elmhag, Adoxa Naturvård

© Sundbybergs stad

Östra Madenvägen 4 · 172 92 Sundbyberg

08-706 80 00 · kommunstyrelsen@sundbyberg.se ·
www.sundbyberg.se

Innehåll

1. Beskrivning av naturreservatet	4
1.1 Översikt	4
1.2 Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden	4
1.3 Naturgeografiska förhållanden	5
1.4 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning	6
1.5 Biologiska bevarandevärden	8
1.6 Ekosystemtjänster	11
1.7 Kulturhistoriska värden	11
1.8 Värden för friluftsliv och annan rekreation	11
1.9 Tillgänglighet	12
1.10 Byggnader och anläggningar	12
1.11 Slitage och störningskänslighet	12
2. Plan för områdets skötsel	13
2.1 Övergripande syfte och mål	13
2.2 Skötselområden med mål och åtgärder	14
2.3 Friluftsliv och annan rekreation	19
2.4 Jakt och fiske	20
2.5 Befintliga byggnader och anläggningar	22
2.6 Uppföljning	25
2.7 Kostnader och finansiering	25
2.8 Sammanfattning av åtgärder	26
3. Källförteckning	30

1. Beskrivning av naturreservatet

1.1 Översikt

Naturreservatet Lötsjön-Golfängarna omfattar ca 26,5 hektar och utgörs delvis av ett anlagt parkområde som ligger centralt placerat i en dalgång mellan två höjdryggar; Tulemarken-Storskogen i söder och Hallonbergen-Ör i norr. Dalgången sträcker sig från Rissne ängar i väster, via koloniområdet och Sundbybergs begravningsplats, till Råstasjön i Solna.

Reservatsområdet karaktäriseras av öppna gräsytor, planterade trädgrupper, solitära träd, Lötsjön i väster och södra Råstabäcken i öster med skogsbackar i periferin. Området är mycket välbesökt och genomkorsas av talrika gång- och cykelvägar. Områdets naturvärden är främst knutna till sjön och fågellivet, bäcken, skogsbackarna och de gamla träden. I området finns nio växt- och djurarter som är upptagna på ArtDatabankens rödlista över hotade arter i Sverige och ytterligare åtta arter som signalerar att området har naturvärden (enligt Skogsstyrelsens lista).

Naturreservatet Lötsjön-Golfängarna är Sundbybergs centrala parkområde. I parken äger större och mindre evenemang rum och här finns platser för såväl lek och motion som för avkoppling och vila. Här finns möjlighet till upplevelse men också för mental återhämtning. Reservatsområdet kan sägas vara stadens gröna vardagsrum, med höga natur-, rekreations- och sociala värden.

1.2 Uppgifter om naturtyper, arter och bevarandevärden

Ungefärliga arealer av naturtyper (ha):

- Barrskog och blandskog	8,1
- Torräng	0,1
- Anlagda ängar	0,1
- Öppna gräsytor med aktivitetsanläggningar, solitära träd och trädjungar	9,6

- Sjö, vattendrag, öar och stränder	8,6
TOTALT	26,5 ha
Prioriterade bevarandevärden	
- <i>Naturtyper</i>	- Barrskog, blandskog, sjö, vattendrag
- <i>Strukturer (värdeelement)</i>	- Sjö, våtmark, vattendrag, bäck, artrik strandzon, öppen gräsmark, död ved i olika nebrytningsstadier, lågor, gamla grova träd, högresta granar, tall med bohål, berghäll, högstubbe, block, lodyta
- <i>Växt- och djursamhällen</i>	- Lötsjöns ekosystem
- <i>Arter</i>	- Tallticka, reliktböck, stekelböck, almskott, ask, hålot, gädda, brunand, kungsfågel, duvhök, stare
- <i>Friluftsliv och annan rekreation</i>	- Gång- och cykelvägar, hälsans stig, lekplats, barnbad, utegym, pulkabacke, äventyrsgolfbana, boulebana, fotbollsplan, hundrastgård, skogsområden för lek och rekreation

1.3 Naturgeografiska förhållanden

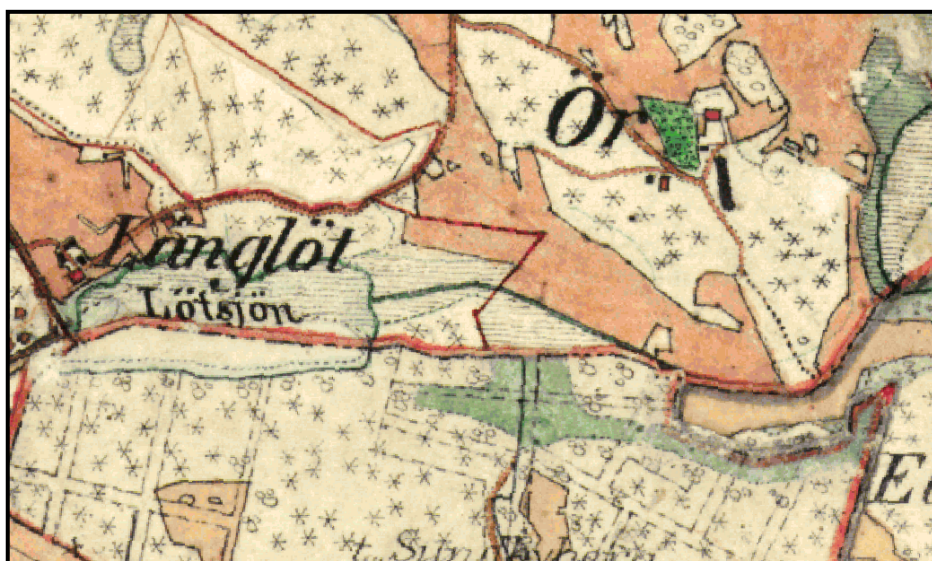
Lötsjön-Golfängarna ligger i det mellansvenska sprickdalslandskapet. Bergshöjder och dalgångar antas ha uppstått genom att inlandsisen under istiden utsatte berggrunden för högt tryck, så att sprickor och förskjutningar bildades. Vittring och erosion har sedan gröpt ur sprickorna till dalgångar, såsom t ex Lötsjöns dalgång. Sjön är belägen 3 meter över havet medan omgivande bergshöjder når ca 35 meter högre. Berggrunden i reservatet utgörs av yngre granit och pegmatit samt av gnejsgranit. Berget går i dagen i höjdparter såväl i norr som i söder.

Moräntäcket är tunt och bildar i stort sett inga egna former. Det överlagras dessutom till stora delar av andra jordarter och är synligt främst i anslutning till berghällar. Postglacial lera täcker de lägre delarna av terrängen i naturreservatet.

Lötsjön ingår i delavrinningsområde som SMHI benämner ”Rinner mot Brunnsviken”.

1.4 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Dalgången vid Lötsjön är gammal jordbruksbygd med åkermark, betesbackar och slåtterängar. Ordet löt betyder betesmark och syftar på de naturliga gräsmarker som fanns i dalgången och i dess sluttningar. Ängsmarken var fuktig till våt vilket innebar att mängden hö som kunde bärgas var stor, sannolikt även torra somrar. Dalgången var därför av stor betydelse för de omkringliggande gårdarna Ör (synonymt med grus eller berg) och Långlöt.

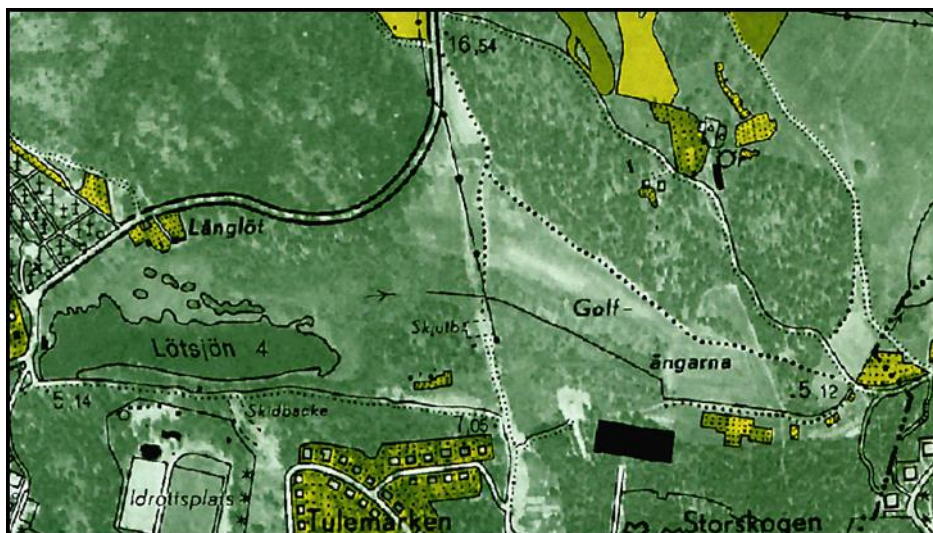

Häradskartan (1901 - 1902) visar att området norr och öster om sjön var våtmark eller fuktäng som åtminstone delvis nyttjades som slåtteräng (grönt), medan de högre belägna markerna användes för åkerbruk. Betesmarkerna (skogsbeten) är vita med barrskogssymboler (snöflinga).

Golfängarna har fått sitt namn efter Råsunda golfbana, som öppnade för spel 1912 – den första golfklubben i Stockholm. Den låg tvärs över den nuvarande gränsen mellan Solna och Sundbyberg. Stockholms golfklubb spelade här fram till 1926.

Sundbybergs kommun köpte på 1940-talet in Lötsjöområdet av staten. I uppgörelsen krävde staten att området inte fick bebyggas. Staten planerade att i nuvarande Ör uppföra ett garnisonssjukhus, och Lötsjöområdet skulle då kunna bli en förträfflig sjukhuspark. Chefen för det fjärde militärområdet motsatte sig försäljningen av Lötsjöområdet, eftersom militären behövde Lötsjön för att vattna sina hästar.

I slutet av 1940-talet påbörjade Sundbybergs stad planeringen för att skapa ett parkområde. I skiftande omfattning pågick arbeten i och kring Lötsjön under åren 1947 - 1962, för att skapa ett natur- och friluftsområde likt det som fortfarande finns kvar idag. Landskapsarkitekt Sven A. Hermelin stod, genom ett förslag som antogs av drätselkammaren 1952, bakom planerna för området.

Ekonomiska kartan från början av 1950-talet visar att Lötsjöns vattenyta då var mindre än idag. Förklaringen ligger i de arbeten som genomfördes för att skapa ett natur- och friluftsområde, ett parklandskap. Skogspartierna hade i stort sett samma utbredning då som idag. Södra Råstabäcken var ännu inte kulverterad i sitt lopp närmast Råstasjön.

Samtliga öar, utom den största, är anlagda i samband med sjöns restaurering. Öarna utgör en skyddad miljö, som är viktig för sjöns fågelliv. Den största ön, Ön eller Fågelön, är en naturlig ö på fast berggrund. Här finns berghällar i dagen, en stuga som är kvar sedan tiden före sjörestaureringen och ett par mindre förrådsbyggnader. Ön har varit en skyddad plats för Lötsjöns tamfåglar och vintertid matas fåglar här. Runt Ön löper ett högt metallstaket som hindrar allmänheten från att nå Ön och att det område som hålls isfritt vintertid nås från isen. Ön nås med båt, som tekniska enhetens driftpersonal har tillgång till.

I slutet av 1950-talet bildade brukshundintresserade ungdomar i Solna-Sundbybergsområdet en sektion som bedrev verksamhet i den östra delen av Golfängarna. På samma plats finns idag en hundrastgård, utmed gångvägen mellan Lötsjön och Råstasjön.

I sjöns västra del finns en vattenfontän och centralt i sjön finns fem utlopp för syrerikt vatten. Där syresätts sjön dygnet runt för att förbättra vattenkvaliteten. Vid nordvästra sidan om Lötsjön ligger Gröna stugan, ett café som är en snarlik kopia av den gröna stuga som ursprungligen stod i hörnet Sturegatan-Rosengatan och som troligen uppfördes 1878.

Sedan 2004 firas Sveriges nationaldag på Golfängarna.

1.5 Biologiska bevarandevärden

Barrskog

Sydost om Lötsjön finns en barrskogsdominerad höjd med släta berghällar. I strandzonen finns sumpskogsförhållanden. Gamla grova tallar och högvuxna granar karakteriserar området, men också åldrande hasselbuketter. Tallar med talticka och uthackade bohål förekommer och en tall är värdträd för reliktböck. Flera granar har kläckhål av granbarkgnagare. Död ved i form av torrträd och lågor förekommer sparsamt. En mycket grov granlåga i brynet mot gräsmarken i söder bär talrika kläckhål, troligen efter granbarkgnagare. Spår efter långhorningen större timmerman finns också här. Fältskiktets flora är tämligen trivial och artfattig i de torra och friska delarna; blåbär, hundäxing, ängskovall och fårsvingel är tongivande arter. I fuktig och våt mark mot sjön växer en våtmarksflora med arter som slokstarr, kärrbräken och missne. Stare förekommer i området.

Blandskog

I blandskogen finns många lövträd som ek, vårtbjörk, asp, oxel, rönn, fågelbär och sälg. I buskskiktet märks almskott, spärroxbär, skogstry, måbär, äkta fläder och snår av hägg. Död ved förekommer sparsamt i form av torrträd och enstaka lågor. Fältskiktet är trivialt och karakteriseras av smalbladiga gräs och ris; kruståtel, lingon och blåbär. Liljekonvalj och örnbräken finns i stora bestånd. Aldrig tall är ett typiskt inslag och fruktkroppar av talticka och spår av reliktböck förekommer på flera tallar. Enstaka gammal gran bär spår av granbarkgnagare. Fältskiktet domineras av gräs som lundgröe, kruståtel, bergslok, hundäxing och rödven. Här växer även ett mindre bestånd av den i länet sällsynta, gräslika, arten vitfryle.

Gamla och grova tallar utgör en gemensam nämnare för reservatet. Trots mänsklig aktivitet i området under lång tid har många av träden fått stå orörda i över 150 år, i något fall kanske runt 200 år. Så gamla träd har stor naturvårdspotential och utgör en ekologisk bristvara i det svenska skogslandskapet. Bland lövträden är inslaget av gamla grova träd betydligt mindre men relativt grova knäkepillar växer nära vattnet. De starkt hotade arterna alm och ask förekommer i området men huvudsakligen som skott och unga träd.

Torrängar

Norr om Lötsjön, mellan de skogsklädda delarna, sluttar en gräsmark med inslag av hällar ner mot Lötsjön. Torrängsfloran är tämligen artrik. Här växer kungsmynta, berggröe, femfingerört, rödklint, fårsvingel och lågvuxen luddlosta. Planterade eller frösådda arter förekommer här liksom i parken i övrigt; rysk martorn och lydisk fetknopp är ett par exempel. Cikoria och blåeld kan också vara insådda.

Lötsjön

Lötsjön är mycket näringsrik och fiskrik. Nio öar finns i sjön varav en är naturlig. De övriga är uppbyggda av muddringsmassor efter restaureringen som påbörjades på 1940-talet. Gul näckros täcker en väsentlig del av sjöns yta kring öarna. En icke artbestämd näckrosart har planterats in och etablerat sig vid sjöns västra kant, och ett litet bestånd av vit näckros har noterats. I övrigt saknas vattenväxter, vilket kan förklaras av en stor mängd växtätande fisk och även av växtätande fågel. Klibbal, knäckepil och glasbjörk är vanliga kring sjön, men även gråal förekommer. Några av pilarna är grova och en av dem har en stamomkrets i brösthöjd på 386 cm. Strandväxter som frossört, bunkestarr, fackelblomster, strandklo, tuvstarr, sumpfräne, besksöta och svärdsilja växer spritt runt sjön. Många arter är planterade, som strålöga, dagöga och strandiris. Här växer även sällsyntheter som strandskräppa och rotkörvel.

Fågellivet i Lötsjön är rikt med många häckande och rastande arter. Brunand och snatterand har påträffats i sjön medan vitkindad gås huvudsakligen uppehåller sig på land. Skrattnås, skäggdopping, rörhöna och knölsvan häckar i området. Silltrut, normalt en utpräglad kustfågel, uppehåller sig periodvis i sjön. Fyra inplanterade italienska gäss uppehåller sig sedan flera år i Lötsjön. En mindre hägerkoloni har tidigare varit etablerad på en av öarna men under 2016 misslyckades häckningen.

Fiskbeståndet består huvudsakligen av fyra arter; gädda, ruda, abborre och mört. Abborre och mört uppträder mycket talrikt. Det stora antalet småfisk gynnar flera av fågelarterna i sjön, såsom skäggdopping, häger och i viss mån skrattnås. Några stora spegelkarpar har planterats in och visar sig emellanåt i det grunda, näckrosfria, vattnet i nordost. Även sutare kan förekomma i sjön och ytterligare ett par inplanterade karparter; gräskarp och praktkarp.

Södra Råstabäcken

Bäcken mellan Lötsjön och Råstasjön är åtminstone delvis grävd men slingrar sig till synes naturligt genom det flacka parkområdet. Knäckepil, klibbal, gråvide, havtorn, alm och hägg kantar här och var bäckfåran. Vattnet rinner sakta över de grunda bottenarna, ibland solexponerat, ibland i skugga. I ett par lite bredare avsnitt, där vattnet står nästintill stilla, är aktiviteten stor bland troll- flick- och jungfrusländor stor under soliga sommark dagar. I vattnet märks dykarbaggar och sländlarver. Ett bitvis stort inslag av fintrådiga alger tyder på höga närsaltsnivåer. De flesta av Lötsjöns fågelarter uppehåller sig ibland i eller i anslutning till bäcken. Under 2016 häckade till exempel snatterand här. Floran som kantar bäcken är mycket artrik och hyser en lång rad karaktärsarter som strandklo, rosendunört, frossört, vass och skogssäv. Här växer även mindre vanliga arter som strutbräken, vitskråp och hålröt.

Rödlistade arter

I området har nio växt- och djurarter påträffats, eller spår av dem, som är upptagna på ArtDatabankens rödlista över hotade arter i Sverige, se tabell 1. Även andra arter som signalerar att området har naturvärden har påträffats. Arterna är jämnt fördelade i grupperna kärlväxter, fåglar, svampar och insekter.

Svenskt namn	Latinskt namn	Kategori
Kärlväxter		
Kärrbräken	<i>Thelypteris palustri</i>	S
Ormbär	<i>Paris quadrifolia</i>	S
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	S, F
Lind	<i>Tilia cordata</i>	S
Skogsalm	<i>Ulmus glabra</i>	CR
Ask	<i>Fraxinus exelsior</i>	EN
Missne	<i>Calla palustris</i>	S
Hålrot	<i>Aristolochia clematitis</i>	NT
Strutbräken	<i>Matteuccia struthiopteris</i>	S
Fåglar		
Brunand	<i>Aythya ferina</i>	VU
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	VU
Kungsfågel	<i>Regulus regulus</i>	VU
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>	NT
Vitkindad gås	<i>Branta leucopsis</i>	EU
Svampar		
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT, S
Hasselticka	<i>Dichomitus campestris</i>	S
Insekter		
Reliktbock	<i>Nothorhina muricata</i>	NT, S
Granbarkgnagare	<i>Microbregma emarginatum</i>	S
Stekelbock	<i>Necydalis major</i>	S, (NT 2010)

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt fridlysta arter som registrerats i området. Tabellen bygger på de inventeringar som finns i källförteckningen. Rödlistekategori: NT = nära hotad, VU = sårbar, EN = starkt hotad, CR = Akut hotad. S = signalart enligt Skogsstyrelsen, F= fridlysta arter. EU = art som listats i EU:s Art- och habitatdirektiv, bilaga 2 eller i Fågeldirektivets bilaga 1.

Svampar och insekter är genomgående knutna till äldre träd. Många av fåglarna och några av kärlväxterna är knutna till Lötsjön. Reservatets naturvärden är sammanfattningsvis främst koncentrerade till Lötsjön med dess stränder och skogsbackar samt till södra Råstabäcken.

1.6 Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är de produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till vårt välbefinnande. Urban grönska och vatten av hög kvalitet ger många positiva effekter för biologisk mångfald, vatten- och klimatreglering, ökad folkhälsa och livskvalitet. Lötsjön – Golfängarnas naturreservat erbjuder plats för rekreation, naturupplevelser och kulturella aktiviteter men också plats för pollinerande insekter, skugga och svalka.

1.7 Kulturhistoriska värden

Området saknar egentligen kulturspår från tiden före år 1900, främst på grund av att stora delar av området omdanades i samband med Golfängarnas tillkomst 1912 och då parklandskapet tillskapades 1940-1962. Lötsjön och Golfängarna har ett kulturhistoriskt 1900-talsvärde då parken ritades av en av landets mest kända landskapsarkitekter; Sven A. Hermelin. Hermelin visade genom parkens gestaltning hur ett landskap kan göras tillgängligt för vanliga människor i en växande huvudstadsregion.

Ett visst kulturhistoriskt värde har restaurangen och caféet Gröna stugan, även om den endast är en snarlik kopia av den ursprungliga gröna stuga som troligen uppfördes 1878 på annan plats i staden.

Utmed ett av gångstråken finns konstverket ”Lodjur med unge” av Carl Fagerberg, känd för sina djur-, idrotts- och porträttskulpturer.

1.8 Värden för friluftsliv och annan rekreation

Lötsjön och Golfängarna är idag ett flitigt använt park- och rekreationsområde. Området har utvecklats till att vara Sundbybergs gröna vardagsrum och har stor betydelse för allmänhetens rekreation, friluftsliv och möjligheter till natur- och kulturupplevelser.

Möjligheterna till upplevelser är mångfacetterade i området. Naturpromenader, fågelskådning, fågelmatning, motionsaktiviteter och naturstudier är några exempel. Öster om Lötsjön finns lekplats, utegym, barnbad, fotbollsplan, bangolfanläggning och bouleplan. Vintertid fungerar sluttningen från Vackra vägen som en populär pulkabacke. Reservatet utnyttjas också för kulturarrangemang av olika slag, picknick, lek och hundrastning. Årligen samlas tiotusentals människor på parkens öppna grönytor för att fira nationaldagen.

Dessutom utgör reservatet ett viktigt område för dem som cyklar eller går till och från jobbet.

1.9 Tillgänglighet

Tillgängligheten till reservatet är god då gång- och cykelvägsystemet är väl utvecklat. Området kan nås med buss från hållplats Lötsjön vid Ursviksvägen. Från tunnelbanestationerna Duvbo, Hallonbergen och Storskogen är det 5 – 10 minuters promenadväg. Boende i Duvbo, Hallonbergen, Ör, Storskogen och Centrala Sundbyberg kan lätt promenera eller cykla till området. Parkeringsplatser finns utmed Kyrkogårdsvägen och vid Karlavägen i Duvbo, strax väster om reservatet.

Det finns idag fem huvudsakliga entréer till området, men ingen av dem är särskilt tydlig. Sittplatser, som kan fungera som mötesplatser vid entréerna, saknas liksom informations- eller översiktsskyltar över området.

Gång- och cykelvägsystemet består av både bredare asfaltsvägar och smalare gångvägar med grusbeläggning. Längs vägsystemet finns soffor placerade med jämna mellanrum. Parkbelysning finns längs de flesta parkvägar.

1.10 Byggnader och anläggningar

Inom området finns flera byggnader och anläggningar som är av betydelse för att syftet med reservatet ska tillgodoses. I kapitel 2, plandelen, ges en översiktlig beskrivning av dem samt mål och åtgärder för deras utveckling.

1.11 Slitage och störningskänslighet

Eftersom besöksstrycket är högt blir det lokalt slitage på gång- och cykelvägar och anläggningar. Underhålls- och investeringsåtgärder vidtas löpande.

Störningskänsligast är Lötsjöns fågelliv. Då öarna, där måsar, sim- och dykänder häckar, är belägna på betryggande avstånd från promenadstråken störs troligen inte fåglarna nämnvärt.

2. Plan för områdets skötsel

Utifrån en samlad bedömning har mål och lämpliga åtgärder formulerats för respektive skötselområde.

2.1 Övergripande syfte och mål

Syftet med Lötsjön-Golfängarnas naturreservat är att långsiktigt tillgodose behovet av områden för friluftslivet liksom behovet av att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer och främja biologisk mångfald.

Ett centralt, tätortsnära, park-, natur- och friluftslivsområde ska bevaras för alla de människor som bor eller vistas i närområdet och erbjuda möjligheter till friluftsliv, natur- och kulturupplevelser och social samvaro.

Värdefulla naturmiljöer, parklandskap och friluftslivsanläggningar bildar en helhet som ger reservatet mycket höga upplevelsevärden. Lötsjön med dess strandzon och öar, södra Råstabäcken samt skogsbackar och bryn är viktiga livsmiljöer för både flora och fauna.

Naturreservatet Lötsjön - Golfängarna ska skötas så att områdets rekreations-, friluftslivs- och upplevelsevärden bevaras och förstärks. Skötseln ska också leda till att områdets naturvärden bevaras och förstärks genom att Lötsjöns vattenkvalitet förbättras, inslaget av vattenväxter ökar och förutsättningarna för fågellivet förbättras. Södra Råstabäckens flora och fauna ska bevaras och utvecklas. Arealen skog ska bestå och dess naturvärden ska förstärkas genom att död ved skapas och att trädförnyring sker.

Naturreservatet är indelat i sex skötselområden med mål och åtgärder för respektive område.

2.2 Skötselområden med mål och åtgärder

Övergripande skötselprioriteringar

- Friluftslivet ska värnas och utvecklas.
- Den anlagda parken ska värnas och utvecklas.
- Lötsjöns vattenkvalitet ska förbättras.
- Fågellivet i och kring Lötsjön ska bevaras och förstärkas.
- De mest naturliga delarna av Lötsjöns stränder ska behålla sin ”vildmarkskaraktär”.
- Södra Råstabäckens naturvärden ska förstärkas.
- Skogsområdena ska bevaras och dess naturvärden ska förstärkas.
- Ängarna ska utvecklas så att artrikedomen i dem ökar.
- Gång- och cykelvägar ska skötas och utvecklas.
- Riskträd, träd som av ålderdom, sjukdom eller annan anledning riskerar att falla, får tas ned.

Skötselområde 1: Lötsjön med öar och stränder

Mål

- Sjön ska bevaras med nuvarande areal.
- Vattenkvaliteten ska förbättras med avseende på närsalthalter och syrebalans.
- Antalet fågelarter som häckar och rastar i sjön ska inte minska.
- Skrattmåsar ska häcka i sjön.
- Snatrand och rörhöna ska häcka i sjön.
- Gul och vit näckros ska ha livskraftiga bestånd i sjön, men även andra vattenväxter.
- Gräs- och örtfloran längs Lötsjöns stränder ska vara varierad; bitvis ymnig och artrik, bitvis mer lågvuxen och öppen.
- Träden som kantar sjön ska bevaras, så länge de inte utgör en säkerhetsrisk.
- Vegetationen på de sju mindre öarna ska vara fortsatt tät och lågvuxen.
- Vegetationen på den större konstgjorda ön ska vara fortsatt tät men här kan högvuxna träd tillåtas centralt.
- Vegetationen på Ön ska präglas av högvuxna träd och ett perifert buskskikt.
- Balansen i fiskbeståndet ska förbättras så att småfisk utgör en mindre andel än 2016.
- Förutsättningarna för naturreservatets grodor ska förbättras.
- Livbojar ska finnas tillgängliga på flera platser kring sjön.

Åtgärder

- Ett lokalt åtgärdsprogram tas fram för Brunnsvikens avrinningsområde tillsammans med grannkommunerna. Åtgärder för att minska halten närsalter i Lötsjön är en del av det programmet.
- Två vegetationsfria häckningsplattformer, anpassade för skrattmå, placeras ut i sjön.
- Knipholkar och andkorgar placeras ut på öarna.
- Träd nyplanteras när något av de äldre träden som kantar sjön dör eller riskerar att blåsa omkull.
- Högvuxna träd avverkas på de mindre öarna. Ved lämnas på plats när behov av död ved finns.
- Småfisk gallras ut för att öka inslaget av stor fisk (gädda och abborre).
- Gädda planteras ut i sjön med viss regelbundenhet för att upprätthålla en god balans mellan rovfisk och bytesfisk.
- Västra delen av Lötsjön hålls isfri vintertid.
- En häckfågeltaxering genomförs.
- Beståndet av gul näckros reduceras.
- En fiskfri ”grodgrop” med sjövatten anläggs i strandområdet i nordost.
- Livbojar placeras ut på lämpliga platser runt sjön.

Skötselområde 2: Södra Råstabäcken med stränder

Mål

- Bäckens ska bevaras och vara vattenförande alla årstider.
- Bäckens funktion som närsaltsfälla ska förbättras jämfört med 2016.
- Strandvegetationen ska vara artrik, varierad och rikt blommande.
- Förutsättningarna för vassgynnade fåglar, t ex sävspurv och rörsångare, ska förbättras.
- Bäckens bör inte vara kulverterad i någon del.
- Fisk ska kunna vandra i båda riktningarna mellan Lötsjön och Råstasjön.

Åtgärder

- Lövansamlingar, grenar mm som hindrar vattenflödet rensas bort löpande.
- Bäckens förlängs genom att ytterligare en meandrande slinga grävs i den östra delen. Sten i lämpliga dimensioner används som bottenmaterial i den nya meanderslingan.

- Vandringshinder avlägsnas så att fiskvandring möjliggörs både med- och motströms.
- Bäckens kulverterade del öppnas upp så att en öppen bäck ansluter till Råstasjön. *
- Ett vassparti några meter öster om dämnet tillåts växa sig ca 50 m långt och 2 - 3 meter brett för att gynna vasslevande fåglar.
- Nyplantering av växter i och alldeles intill bäcken görs främst med, i mellansverige, naturligt förekommande arter. Andra arter kan användas t ex för att förlänga blomningstiden.

*Åtgärden kräver samarbete med Solna stad eftersom Sjövägen måste ledas över bäcken.

Skötselområde 3: Bland- och barrskogar

Mål

- Arealen bland- och barrskogsklädd mark ska bestå.
- Inslaget av grova, solexponerade, tallar ska öka.
- Inslaget av död barr- och lövved ska öka betydligt.
- Sydvända brynzoner ska inte minska. De ska vara varierade, luckra och artrika med stort inslag av lövträd och bärande träd och buskar.
- Förutsättningarna för småfåglar, i synnerhet hålhäckande fåglar, ska förbättras.
- Antalet tallar med talticka ska öka.

Åtgärder

- 5 -10 grova tallar i sydvända bryn frihuggs för ökad solexponering, till förmån för värmeälskande naturvårdsarter, till exempel reliktblöck.
- Friska exemplar av alm och ask gynnas vid röjningsarbete.
- Naturligt död ved lämnas på plats, på så sätt att inte framkomlighet eller säkerhet äventyras.
- Trädstammar av såväl löv- som barrträd som avverkats av säkerhetsskäl eller av annan anledning samlas i faunadepåer; företrädesvis i solexponerade lägen men även i halvskugga. Väl sammanhållna faunadepåer kan placeras i skogsklädd mark i hela reservatet; minst 10 stycken faunadepåer med 5 – 10 trädstammar i varje. Faunadepåerna märks upp med kortfattad information. Se bild nedan.
- Minst 20 småfågelholkar sätts upp. Ingångshålens diameter bör vara 3 – 8 cm.
- Minst 3 fladdermusholkar sätts upp.

- Småfåglar utfodras.

En emaljbricka med informationstext har skruvats fast på en trädstamm i en faunadepå. Genom information kan timmertravar i skogbryn uppfattas som välmotiverat och trevligt.

Skötselområde 4: Anlagda slätterängar

Mål

- Arealen slätteräng ska bestå eller öka jämfört med NVI:n 2016.
- Antalet kärlväxtarter i ängen ska öka jämfört med NVI:n 2016.
- Antalet typiska arter för slätterängar ska inte understiga x/m² *
- Antalet pollinerande insekter ska öka jämfört med inventering 2016.

Åtgärder

- Ängarna slås årligen med skärande eller klippande redskap under augusti månad.
- Hö får ligga kvar och fröa av sig 3 - 7 dagar. Därefter transporteras det bort från ängen.
- Städning eller fagning av ängen utförs vid behov.
- Insådd görs vid behov med naturligt förekommande mellansvenska arter. Även pluggplantor kan användas. Om möjligt kan nyslaget hö från en närliggande slätteräng (t ex från Igelbäckens naturreservat) spridas i ängen för att underlätta nya arters etablering.

*En uppföljningsbar botanisk inventering genomförs och får ligga till grund för kvantifieringen av målet ovan.

Skötselområde 5: Öppna gräsytor med aktivitetsanläggningar, solitära träd och träddungar

Mål

- Skötselområdets areal ska bestå men en begränsad areal kan tas i anspråk för utökning av slåtterängarna (se skötselområde 4).
- Inslaget av solitära träd, buskage och planteringar ska bevaras eller utökas.
- Förutsättningarna för insekter ska förbättras.

Åtgärder

- De öppna gräsytorerna klipps regelbundet.
- Döda träd och buskar ersätts genom nyplantering.
- Befintliga blomsterrika planteringar vårdas och nya kan skapas med inhemska eller mer exotiska arter.
- Lökväxter planteras i rikblommiga grupper.
- Efter lökväxternas blomning ska lökarna ges tid (6-8 veckor) att tillgodogöra sig bladens näring innan bladen klipps ner.
- Förutsättningarna för insektshotell/insektsholkar respektive bikupor på lämpliga platser utreds.

Skötselområde 6: Torräng

Mål

- Arealen torräng med inslag av hällar ska bestå.
- Antalet typiska arter för torräng ska inte understiga x/m^2 .*

Åtgärder

- Gräsytorerna slås årligen och gräset tas bort efter några dagar.

*En uppföljningsbar botanisk inventering genomförs och får ligga till grund för kvantifieringen av målet ovan.

2.3 Friluftsliv och annan rekreation

Mål

- Informationstavlor med likartat formspråk ska finnas vid flera av naturreservatets gränspassager.
- Gränsmarkeringarna för naturreservatet ska vara väl synliga och i gott skick.
- Områdets friluftsanläggningar ska vara i gott skick.
- Soffor och papperskorgar ska finnas spridda längs gångstråken i reservatet. Sommartid ska brandsäkra soptunnor, avsedda för engångsgrillar, finnas på lämpliga platser.
- De mest frekventerade stråken ska vara upplysta.
- Minst två toaletter, varav en anpassad för funktionshindrade, ska finnas tillgängliga för besökare året om.
- Reservatet ska erbjuda såväl möjligheter till vila och kontemplation som plats för lek, spel, fysisk träning mm, för så många som möjligt.
- Reservatet ska erbjuda mötesrum och natur- och kulturupplevelser för alla.

Åtgärder

- Naturreservatets gränser märks ut.
- Informationstavlor sätts upp intill reservatsgränsen vid de mest frekventerade gränspassagerna.
- En eller flera rastplatser med exempelvis eldstad, bord och bänkar utreds, till exempel i skogsbrynet nära Sjövägen.
- En handikappanpassad toalett görs tillgänglig året om.
- Toaletter, byggnader, anläggningar, belysning, soffor, papperskorgar mm hålls i gott skick och sköts kontinuerligt.
- Avfallsbehållare för engångsgrillar placeras ut på lämpliga platser sommartid.

2.4 Jakt och fiske

Mål

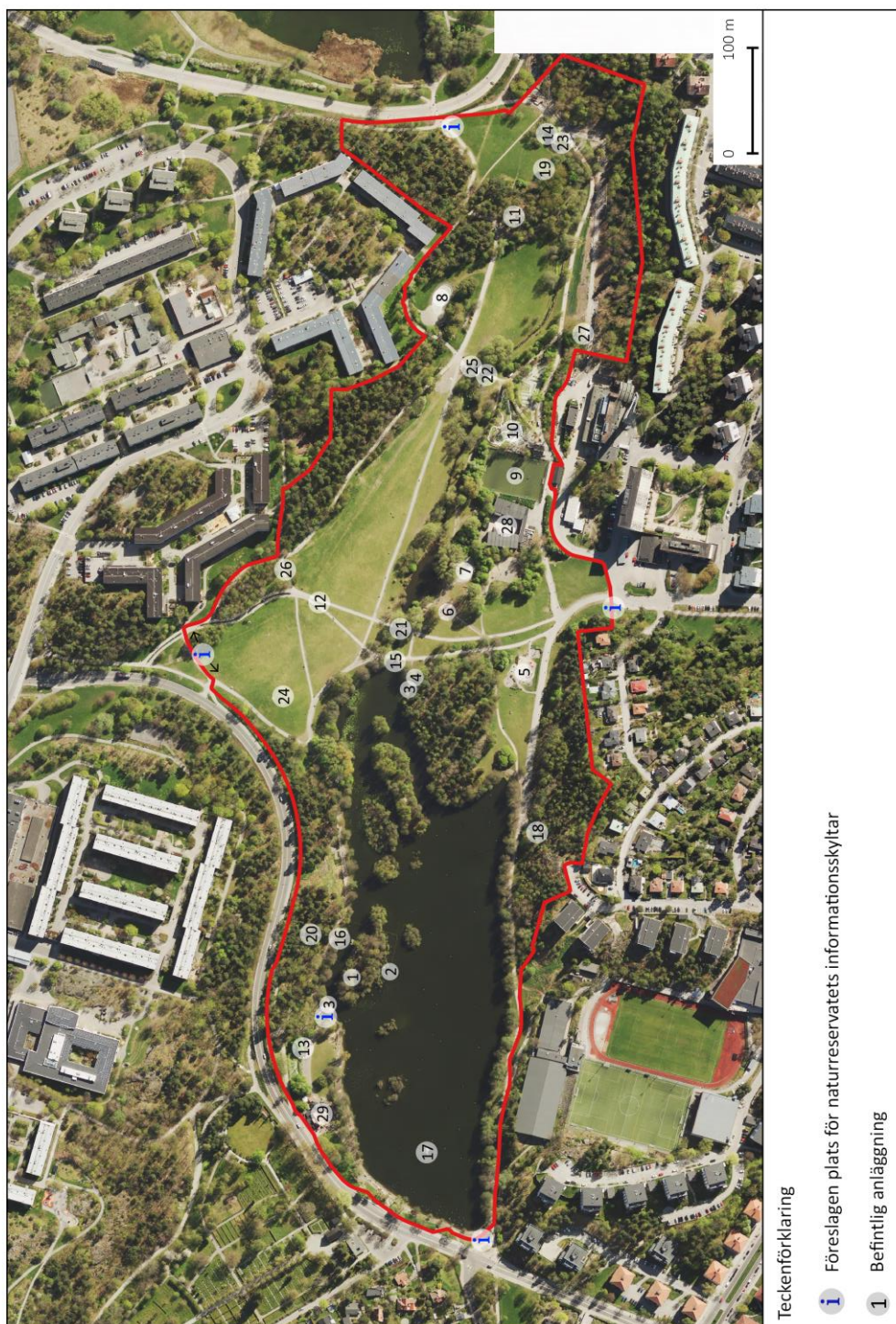
- Ingen jakt ska bedrivas i området förutom då behov finns av skydds jakt, reducering av antalet gäss och eftersök av trafikskadat vilt.
- Mink- och råttbestånden ska hållas på en acceptabel nivå så att de inte i för stor utsträckning påverkar annat djurliv i naturreservatet.
- Inget fiske ska bedrivas i området med undantag av fiske som motiveras av naturvårdsskäl.

Åtgärder

- Mink- och råttfångst genomförs vid behov.
- Reducering av antalet gäss genomförs vid behov med hjälp av äggpickning. Tillstånd söks hos länsstyrelsen.

2.5 Befintliga byggnader och anläggningar

En lång rad byggnader och anläggningar finns inom naturreservatet.

1. **Byggnaderna på Ön**; en liten uppvärmd stuga, en väderstation, en automat för utfodring av fåglar och några förrådsbyggnader.
2. **Stängslet runt Ön** är högt, långt och delvis rostigt. Stängslet hindrar allmänheten från att ta sig till ön. Låsbara genomgångar finns både på landsidan och ute i sjön.
3. **Bryggor** finns i form av tre flytbryggor i anslutning till Ön och en smal spångliknande brygga i sjöns östra kant.
4. **Pumphuset** i Lötsjöns östra kant innehåller algfilter och cirkulationsanläggning.
5. **Lekplatsen** i anslutning till Lötsjön byggdes 2010. Den är mycket välanvänd och uppskattad. Flera gång- och cykelvägar leder till lekplatsen. Här finns klätter- och gungställningar placerade på ytor av gummi-asfalt och sand.
6. **Utegymmet** byggdes 2014. Det ligger invid ett välutnyttjat motionsspår och ger besökare möjlighet att träna hela kroppen med hjälp av några enkla redskap.
7. **Boulebanan**. En stor grusad bana avsedd för boule anlades 2015 , söder om bäcken. Sittplatser och bord finns i anslutning till boulebanan.
8. **Barnbadet**. I den nordöstra delen av området finns. Örbadet. Här finns också ett nybyggt teknikhus med utomhusdusch och en handikappanpassad toalett. Ytan runt barnbadet består av asfalt och en stor yta med smågatsten. En bågformad mur med soffor och en ridå med buskar och träd avgränsar badet och sittytan mot bostadshusen i norr och väster. Badet är välbesökt soliga sommardagar.
9. **Fotbollsplan** med konstgräs finns på bäckens södra sida. Sittplatser saknas i anslutning till planen.
10. **Bangolf** med liten kioskservering finns sedan länge i området. 2016 utökades verksamheten med ”äventyrsgolf” på intilliggande grusyta. I klubbhuset finns tre toaletter varav en är handikappanpassad. Toaletterna är endast tillgängliga då bangolfen är öppen.
11. **Hundrastgården** i områdets östra del är stor och glest trädklädd med inslag av gamla tallar. Den är upplyst kvällstid.
12. **Gång- och cykelvägar** genomkorsar området. De flesta är belysta. Inom reservatet finns flera anläggningar som hör samman med Lötsjöns skötsel. Nedan beskrivs översiktligt några anläggningar.
13. **Strömbildare och kompressor**anläggning. Kompressorn är installerad i byggnaden vid toaletterna nära Gröna stugan. Huvudsyftet är att hålla delar av sjön isfri. En viss syresättning sker också.
14. **Pump**. Vid södra Råstabäckens sista damm mot Solna finns en fast installation vid dammgallret för den pump som får vattnet att cirkulera i bäcken.

15. **Breddavlopp.** Vid Lötsjöns östra sida finns breddavlopp som reglerar sjöns vattenstånd. Med hjälp av bräddor som löper i balkprofiler kan vattenståndet höjas och sänkas.
16. **Dränkbar pump.** Vattnet från den lilla konstgjorda bäcken på norra sidan av Lötsjön kommer från en dränkbar pump som hämtar sitt vatten ur sjön och genom en nedgrävd ledning släpper ut det i slänten vid Ursviksvägen.
17. **Fontänen** i Lötsjön bidrar obetydligt till sjöns syresättning och är även ett uppskattat inslag i miljön sommartid.
18. **Ett bergrum** för sand finns söder om Lötsjön. Härifrån tas sand som behövs i kommunens verksamhet – t ex för att sanda gång- och cykelvägar.
19. **Sandfilter** som renar bäckens cirkulerande vatten.
20. **Konstgjord bäck.** Från Ursviksvägen i norr rinner en liten bäck i en grävd och delvis stensatt och gjuten fåra. Vattnet till den pumpas upp från Lötsjön.
21. **Dämme i södra Råstabäcken.** Nära Lötsjöns östra ände finns ett stensatt dämme som byggts för att reglera vattennivån i sjön. Idag används inte dämmet men utgör ett trevligt inslag i parklandskapet.
22. **Tre broar** över södra Råstabäcken.
23. **Dagvattenrör** från Solna mynnar i skogsområdet söder om Lötsjön.
24. **Vattenspridare** i Golfängarnas gräsmatta.
25. **Ett soprör** är anlagt i anslutning till den östligaste av broarna över södra Råstabäcken.
26. **Ventilationsrör** från tunnelbanan sticker upp ur marken öster om barnbadet.
27. **Rör** för utsläpp av grundvatten från oljebergrum på fastigheterna Pollux 2 och Ekorren 2. Norrenergi är ansvarig för oljebergrummet och dess kontrollprogram, Fastighets AB Förvaltaren äger fastigheterna.
28. **Dimslöjans förskola.** Förskolan har tidsbegränsat bygglov till 2022-08-31.
29. **Gröna stugan**, ett café/restaurang med plats för utomhusservering.
Dessutom finns ett antal ledningsrätter för underjordiska ledningar genom området.

Mål

- Samtliga byggnader och anläggningar ska vara i gott skick och fylla sin avsedda funktion.
- Gäss ska så långt som möjligt hållas borta från barnbadet.

Åtgärder

- Toaletter, byggnader, anläggningar, belysning, bänkar, papperskorgar, pumpar, fontän mm hålls i gott skick och sköts kontinuerligt.
- Stängslet kring Ön underhålls.
- Redskapsbodarna på Ön rustas upp eller tas bort.
- Väderstationen på Ön avvecklas.
- Lekplatsen integreras i växtligheten.
- Uppställningsyta för cyklar och barnvagnar anläggs i anslutning till lekplatsen.
- Gräset i anslutning till utegymmet underhålls.
- De stora silverpilarna vid boulebanan tas ned av säkerhetsskäl.
- Gåsstängsel, ”fågelskrämma” eller motsvarande sätts upp vid barnbadet.
- Nya bord och sittplatser anordnas vid barnbadet.
- Sly röjs söder om barnbadet.
- Sittplatser anläggs till exempelvid fotbollsplanen.
- Växtlighet röjs för att hålla stigen vid fotbollsplanens västra sida fri för passage.
- Förutsättningarna för en anläggning för spontanaktivitet utreds i naturreservatets östra del, söder om bäcken.
- Förutsättningarna för ett naturgym (eller annan spontanaktivitet) och/eller rastplats utreds, till exempel i skogsbyn nära Sjövägen.
- Förutsättningarna för en ”sol- och fikabrygga” i Lötsjöns västra del utreds.
- De mest frekventerade gång- och cykelvägarna sköts under vintertid på så sätt att god framkomlighet uppnås.

2.6 Uppföljning

Sundbybergs stad ansvarar för att uppföljning av mål och åtgärder sker i slutet av varje år. Uppföljningen ska ligga till grund för eventuell omprövning eller uppdatering av skötselplanen.

2.7 Kostnader och finansiering

Löpande skötselåtgärder och uppföljning bekostas av Sundbybergs stad och ska rymmas inom förvaltande nämnds budget för skötsel av Lötsjön-Golfängarna. Vad det gäller eventuellt framtida anläggningar för att förbättra Lötsjöns vattenkvalitet kan ansvar för drift och underhåll komma att fördelas mellan staden och Sundbyberg Avfall och Vatten AB.

2.8 Sammanfattning av åtgärder

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Plats
Naturreservatets gränser märks ut.	Senast sex månader efter att beslutet vunnit laga kraft.	Reservatets gränser.
Informationsskyltar produceras och sätts upp vid gränspassagerna.	Senast under 2018.	Vid naturliga gränspassager.
Ett åtgärdsprogram för Brunnsvikens avrinningsområde tas fram tillsammans med grannkommunerna.	Senast under 2018.	Lötsjön och södra Råstabäcken samt tillrinningsområden.
Avverkning av höga träd. Död ved lämnas på plats eller i närheten.	Under 2018 och därefter vid behov.	De små öarna, i övriga områden endast av säkerhets- och framkomlighetsskäl.
Utplantering av gädda.	Ca vart femte år.	Lötsjön.
Åtgärder för att förbättra fiskbeståndets sammansättning och ekologi.	Efter konsultation av limnologisk expertis.	Lötsjön.
Lötsjön hålls isfri med hjälp av omrörare.	Vintertid.	Lötsjöns västra del nära Ursviksvägen.
Nyplantering av träd och buskar.	Vid behov.	Hela naturreservatet.
Rensning av vattenhinder.	Löpande och vid behov.	Södra Råstabäcken.
Södra Råstabäcken förlängs genom en nygrävd slinga med sten som bottenmaterial.	Önskvärt före 2022.	I den raka östra delen av bäcken.
Södra Råstabäckens kulverterade öppnas upp och en öppen bäckfåra leds under Sjövägen.	Önskvärt före 2022. Efter förhandlingar med Solna.	Östra delen av bäcken närmast Sjövägen.
Utvidgning av vassparti.	2018 – 2022.	Södra Råstabäcken. öster om dämnet.
Nyplantering av strandväxter.	Vid behov.	Södra Råstabäcken.

5 -10 grova tallar i söderläge frihuggs för ökad solexponering.	2018 – 2022.	Skötselområde 3 i sydvända bryn och i skogsområdet öster om Lötsjön.
Naturligt död ved lämnas på plats, på så sätt att inte framkomlighet eller säkerhet äventyras.	Alltid.	Hela naturreservatet.
Minst 10 stycken faunadepåer anläggs, uppmärkta med kortfattad information.	2018 – 2022.	Skötselområde 3 eller andra lämpliga ställen – främst solexponerat i bryn men även i halvskugga.
Minst 20 småfågelholkar sätts upp.	2018 – 2022.	Skötselområde 3 och eventuellt på Lötsjöns norra strand.
Utfodring av småfåglar.	Vintertid	Lämpliga platser i naturreservatet.
Minst 3 fladdermusholkar sätts upp.	2018 – 2022.	Skötselområde 3 och eventuellt på Lötsjöns norra strand.
Platser för insektshotell/insektsholkar respektive bikupor utreds.	2018-2022.	Skötselområde 5.
Slätter.	Årligen under första hälften av augusti.	Skötselområde 4 och 6.
Fagning.	Vid behov årligen under april.	Skötselområde 4 och 6.
Botanisk inventering i fasta provytor.	2018 och därefter vart 6e år.	Skötselområde 4 och 6.
Insådd av arter med hjälp av inhemska fröer, pluggplantor och/eller slätterängshö.	Vid behov.	Skötselområde 4.
De öppna gräsyterna klipps.	Vid behov.	Skötselområde 5.
Rastplats med eldstad, bord och sittplatser utreds, till exempel i bryn nära Sjövägen	2018 – 2022.	Skötselområde 3.

Förutsättningarna för ett naturgym eller annan spontanaktivitet utreds.	2018 – 2022.	Skötselområde 3.
Toaletter, byggnader, anläggningar, belysning, soffor, papperskorgar, pumpar, fontän m fl anläggningar ses över och underhålls.	Löpande årligen.	Hela naturreservatet.
Stängslet kring Ön lagas eller ersätts med nytt.	2018 – 2022.	Skötselområde 1 – Ön.
Redskapsbodarna på Ön rustas upp eller tas bort.	2018 – 2022.	Skötselområde 1 – Ön.
Väderstationen på Ön avvecklas.	2018.	Skötselområde 1 – Ön.
Förutsättningarna för en sol- och fikabrygga utreds.	2018-2022.	Skötselområde 1 – västra delen.
En fiskfri ”grodgrop” anläggs.	2018.	Skötselområde 1 – östra delens strandzon.
Livbojar placeras ut i lämpligt antal.	Vid behov.	Skötselområde 1 – stranden.
Mink- och råttfångst genomförs.	Vid behov.	Hela naturreservatet.
Äggpickning av gåsägg genomförs.	Vid behov (efter tillstånd från länsstyrelsen)	Hela naturreservatet.
Lökväxter planteras i rikblommiga grupper som tillåts vissna ner efter blomning.	Vid behov med början 2018.	Lämpliga platser i naturreservatet – företrädesvis i skötselområde 5.
Uppställningsyta för cyklar och barnvagnar anläggs.	2018 – 2022.	Skötselområde 5 – lekplatsen.
Gräset i anslutning till utegymmet förbättras.	2018 – 2019.	Skötselområde 5 – utegymmet.
Stängsel och ”fågelskrämma” sätts upp vid barnbadet för att hålla gässen borta från poolen.	2017.	Skötselområde 5 – barnbadet.

Nya bord och sittplatser anordnas vid barnbadet.	2018 – 2022.	Skötselområde 5 – barnbadet.
Sly röjs vid barnbadet.	Vid behov.	Skötselområde 5 – barnbadet.
Sittplatser anläggs, till exempel vid fotbollsplanen.	Före 2022.	Skötselområde 5 – fotbollsplanen.
Växtlighet röjs för att hålla stigen på fotbollsplanens västra sida fri för passage.	Löpande vid behov.	Skötselområde 5 – fotbollsplanen.
Anläggningar för spontanaktivitet utreds.	2018.	Skötselområde 5 – i områdets östra del söder om bäcken.
De mest frekventerade gång- och cykelvägarna plogas och sandas vintertid	Löpande vid behov.	Skötselområde 5.
Brandsäkra soptunnor för använda engångsgrillar placeras ut.	Sommartid.	Där behovet är störst.
Uppföljning av åtgärder.	Årligen efter åtgärd.	Hela naturreservatet.
Uppföljning av mål.	Vart 6/12/24:e år.	Hela naturreservatet.
Tallar med talticka inventeras.	2016 och därefter vart 12e år.	Skötselområde 3.
En häckfågeltaxering genomförs.	2018 och därefter vart 6e år.	Skötselområde 1 och 2.
En fiskinventering genomförs.	2016 och därefter vart 6e år.	Skötselområde 1.
En enkätundersökning om besökarnas upplevelser av naturreservatet genomförs.	2018 och därefter vart 6e år.	Hela naturreservatet.
En besöksräkning genomförs.	2018 och därefter vart 6e år.	Hela naturreservatet.

Vy mot sydväst från strandpromenaden på Lötsjöns norra sida.

3.Källförteckning

Backman Dick, Skötselplan för Lötsjön och Råstabäcken, arbetsmaterial, Sundbybergs stad, 2005-02-01.

Tekniska enheten. Utvecklingsplan för Lötsjön och Golfängarna, arbetsmaterial, Sundbybergs stad 2016-05-24.

Adoxa Naturvård, Sandberg H, Elmhag J, Lötsjön och Golfängarna Naturvärdesinventering 2016, Sundbybergs stad, 2016.

Botaniska sällskapet. 2001. Hotade kärlväxter i Stockholms, Södermanlands och Uppsala län. Länsstyrelsen i Uppsala län.

Gärdenfors, U. (ed.) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Lantmäteriet. Ekonomiska kartan över Sverige. Kartlagd år 1951. Kartblad 10I 7e.

Lantmäteriet. Häradskarta. Kartlagd åren 1898-99.

Skogsstyrelsen. Signalarter i projekt nyckelbiotoper, 1994.

Sveriges Geologiska undersökning. 1986. Jordartskartan. Digital utgåva.

Sveriges Geologiska undersökning. 1985. Berggrundskartan.